

Izvorni znanstveni rad

UDK 355.45(497.5)

Strategija obrane i rat u Hrvatskoj

SINIŠA TATALOVIĆ*

Sažetak

Strategija obrane je dio politike nacionalne sigurnosti koja je vojno-politički lanac sredstava, ciljeva i teorija pojedine države o tome kako može najbolje "proizvesti" sigurnost za sebe. U idealnim uvjetima ona uključuje objašnjenje zašto se očekuje funkcioniranje te teorije. Strategija obrane kao dio politike nacionalne sigurnosti treba identificirati moguće opasnosti za zemlju i mora osmisliti politička, gospodarska, vojna i druga sredstva za njihovo otklanjanje. S obzirom na moguće odgovore, strategije obrane mogu se razvrstati u tri skupine: ofenzivne, defenzivne i odvratajuće. Cilj je ofenzivnih strategija da razoružaju protivnika - da unište njegove oružane snage; cilj je defenzivnih strategija da ne dopuste protivniku ostvarivanje ciljeva kojima teži; dok je cilj odvratajućih strategija da kazne napadača (agresora) - da povećaju njegove troškove, iako time ne smanjuju vlastite. Stvaranjem i razvojem vojske i obrambenog ustroja Republike Hrvatske, profilirala se i strategija obrane ograničena mogućnostima triju navedenih općih strategija obrane, ali i čimbenicima, kao što su među ostalim: državna strategija, vojna strategija protivnika i međunarodno okruženje. Ti su čimbenici detaljnije obrađeni u cilju sagledavanja njihova utjecaja na strategiju obrane Republike Hrvatske, ali i na strategiju obrane uopće.

Strategija obrane kritična je komponenta politike nacionalne sigurnosti koja je vojno-politički lanac sredstava, ciljeva i teorija jedne države o tome kako može najbolje "proizvesti" sigurnost za sebe.¹ Idealno ona uključuje objašnjenje zašto se očekuje da ta teorija funkcionira. U sklopu politike nacionalne sigurnosti strategija obrane treba identificirati moguće opasnosti za nacionalnu sigurnost zemlje i osmisliti politička, gospodarska, vojna i druga sredstva za otklanjanje tih prijetnji. Treba utvrditi prioritete, i među prijetnjama i među sredstvima za njihovo otklanjanje, zato što je u sve anarhičnijoj međunarodnoj zajednici broj mogućih prijetnji sve veći, a u uvjetima neizbježnih ograničenja nacionalnog

¹ Erle, Edward M., *Makers of modern Strategy*, Princeton University Press, Princeton, 1971., str. 12.

* *Siniša Tatalović*, asistent Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu na predmetima Vodenje i zapovijedanje i Mobilizacijski i novački sustavi

gospodarstva, resursi su sve oskudniji.² S obzirom da su resursi oskudni valja odabrati najprimjerenija obrambena i vojna sredstva da bi se postigli željeni politički ciljevi.

Strategija obrane vrlo se rijetko definira u potpunom obliku, ali postoji niz čimbenika čije promišljanje ukazuje na sadržaj strategije obrane neke zemlje. To promišljanje je jednostavnije ako se radi o zemljama sa dužim povijesnim kontinuitetom i ako nisu bile uključene u ratne sukobe duže razdoblje.³ Sasvim je drugačije s novonastalim državama, posebno onima koje su nastale u ratnim sukobima, kakva je i Republika Hrvatska. Te zemlje u definiranju svoje strategije obrane moraju najčešće početi od nepovoljnih uvjeta u kojima se nalaze, ali i od iskustava do kojih su došle moderne države u izgradnji strategija obrane.

Od završetka prvoga svjetskog rata moderne države u svojim pravnim ili političkim dokumentima imaju definirane osnove strategije obrane. Takva strategija obrane uglavnom izgleda jednostavnom. Njezini su iskazi formalno logički i sadržajno međusobno neprotuslovni, ukazujući smo na osnovne odnose: na primjer, da država ima kopnene, pomorske i zrakoplovne snage kojima može ostvarivati ciljeve, da se daje prednost jednom tipu snaga nad drugim zbog geografskih, tehnoloških, gospodarskih ili političkih razloga. Strategija obrane mora odgovoriti i na vrlo važno pitanje: Za koje političke ciljeve će biti upotrijebljena vojna sredstva? S obzirom na moguće odgovore, strategije obrane mogu se razvrstati u tri skupine: ofenzivne, defenzivne i odvraćajuće (zastrašujuće-deterrent).⁴ Cilj je ofenzivnih strategija da razoružaju protivnika - da unište njegove oružane snage; cilj je defenzivnih strategija da ne dopuste protivniku ostvarivanje ciljeva kojima teži; dok odvraćajuće (zastrašujuće) strategije imaju cilj da kazne napadača (agresora) - da povećaju njegove troškove, iako time ne smanjuju vlastite.

Primjer je ofenzivne obrambene strategije metoda kombiniranja tenkova, motoriziranog pješništva i borbenog zrakoplovstva za postizanje brze pobjede, koju su otkrili Nijemci tridesetih godina i koja je poznata kao *Blitzkrieg*. Od 1956. godine i Izrael u određenoj mjeri kopira vojne aspekte *Blitzkriega* s izvanrednim uspjehom 1956. i 1967. godine, a s nešto manjim uspjehom 1973. godine. Oprema se mijenjala, ali je metoda kombiniranja različitih tipova vojnih snaga za vođenje brzog rata ostala ista. Sve ofenzivne strategije traže rani i intenzivni napad i uključuju značajnije preventivne napore. Ta strategija u novije se vrijeme u svojoj operacionalizaciji može realizirati u različitom intenzitetu, pa se obično govori o strategiji niskog, srednjeg i visokog intenziteta.

² Vidi: Pousan, Beri R., *The Sources of Military Doctrine*, Cornell University Press, London, 1984., str. 7.

³ Takav je slučaj, na primjer, sa strategijom obrane Švicarske koja nije sudjelovala ni u jednom ratu u ovom stoljeću, a ima stoljetni povijesni kontinuitet. Švicarska izgrađuje strategiju "totalne obrane", koja je zbog toga dobro poznata u svijetu.

⁴ Pousan, Beri R., *The Sources of Military Doctrine*, Cornell University Press, London, 1984., str. 14.

Dobro poznati primjer defenzivne strategije jest Francuska uoči drugoga svjetskog rata simbolizirana Maginot crtom. Lakoća kojom su Nijemci obišli s boka ovu crtu 1940. godine utjecala je da je ova strategija obrane od tada stekla loš glas. Pri tome se zaboravlja doprinos kanala La Manche, koji je kao svojevrsna obrambena crta osigurana velikom flotom i malim kopnenim snagama, omogućio Velikoj Britaniji da koristeći defenzivnu strategiju zaustavi Njemačku invaziju.

Primjer strategije odvratanja u najčistijem obliku danas koristi Francuska uz pomoć svojih Force de Frappe (udarne nuklearne snage). Francuska je uspjela sagraditi dovoljno podmornica s nuklearnim naoružanjem, stratejskih bombardera i bazu s balističkim raketama srednjeg dometa, ukupno 2% svjetskog nuklearnog potencijala.⁵ Iako su ove snage zbog male veličine osjetljivije na iznenadni napad, za razliku od, na primjer, nuklearnih snaga SAD-a, Francuzi vjeruju da je prijetnja da se eliminiira čak i mali broj najznačajnijih, protivnikovih gradova dovoljno zastrašujuća da ga odvraća od agresije. I moderna Švicarska također pruža primjer strategije odvratanja, ali poduprte konvencionalnom vojnom tehnologijom. Prema ovoj strategiji obrane, Švicarska kopnena vojska ima malo nade da bi mogla onemogućiti velikog i odlučnog neprijatelja da zauzme veći dio zemlje. Ali su njezine oružane snage (KoV i RZ) tako strukturirane da bi cijena agresije na Švicarsku bila veoma visoka, zbog oštrog i odlučnog otpora u dužem razdoblju. Švicarska ne planira spriječiti ulazak agresora u zemlju, ali mu daje do znanja da ima odlučnosti i snage da ga kazni zbog preuzete akcije i poništi sve eventualne dobitke.⁶ Strategiju odvratanja razvijala je i bivša SFRJ kroz koncepciju općenarodne obrane, temeljeći je na golemim količinama konvencionalnog naoružanja, što je u raspadu zemlje dovelo do vrlo krvavog rata u Hrvatskoj i BiH.

Braneci svoj državni teritorij, Republika Hrvatska na početku rata 1991. godine nije još imala jasno definiranu strategiju obrane, već samo nekoliko varijanti suprotstavljanja ofenzivnoj politici Srbije i Crne Gore koja je bila poduprta vojnom moći bivše JNA. Jedna je od tih varijanti bila i vojna, zbog čega je Hrvatska nakon demokratskih promjena 1990. godine ubrzano započela povećavati svoju vojnu moć. Potpuno razoružana, Hrvatska se oslanjala uglavnom na policijski snage i skromne vojne snage koje su bile u začetku. Stvaranjem i razvojem vojske i obrambenog ustroja Republike Hrvatske, profilirala se i strategija obrane ograničena mogućnostima triju navedenih strategija obrane, ali i čimbenicima kao što su, među ostalim: državna strategija, vojna strategija protivnika i međunarodno okruženje. Te ćemo se čimbenike detaljnije obraditi da bismo pokazali njihov utjecaj na strategiju obrane Republike Hrvatske, ali i na strategiju obrane uopće.

Obrambena strategija Republike Hrvatske utječe odgovarajućim i političkim i vojnim upotrijebljenim sredstvima, na sigurnost države. Obrambena strategija postoji da bi koristila, ali može i štetiti sigurnosnim interesima države, ako nije

⁵ Tatalović, Siniša, "Obrana i nacionalna sigurnost Francuske", *Politička misao*, Vol. 30, br. 1, 1993., str. 104.

⁶ Vidi: Tatalović, Siniša, "Obrambeni sistem Švicarske", *Politička misao*, Vol. 28, br. 4, 1991., str. 99-114.

integrirana s političkim ciljevima i ako državnom vodstvu ne uspije osigurati pogodna sredstva za postizanje tih ciljeva. Obrambena strategija također može nanijeti štete sigurnosnim interesima države ako propusti reagirati na promjene nastale u političkoj situaciji, sposobnostima protivnika ili raspoloživoj vojnoj tehnologiji, ili ako nije dovoljno inovatorska za konkurentski i sve dinamičniji ambijent međunarodne zajednice. Zbog toga obrambena strategija treba zadovoljavati zahtjeve državne strategije i biti s njom usklađena.

Vojna strategija protivnika, kao značajan čimbenik, najizravnije se odrazil na obrambenu strategiju Republike Hrvatske. Vojska bivše SFRJ, u nastojanju da sačuva cjelovitost zemlje, nije mogla primijeniti tada još službenu defenzivnu strategiju, odnosno koncepciju općenarodne obrane, neprimjerenu za unutrašnje sukobe, već se priklonila Srbiji, Crnoj Gori i pobunjenim Srbima u Hrvatskoj. Tada je defenzivna strategija zamijenjena ofenzivnom, uz primjenu suvremene vojne strategije - sukoba niskog (manje srednjeg i visokog) intenziteta.⁷ Prema američkim autorima⁸ najčešće se pod sukobom niskog intenziteta podrazumijeva političko - vojna borba ograničenih razmjera za postizanje političkih, gospodarskih, socijalnih i psiholoških ciljeva. On je često dugotrajan i ima različite oblike - manifestira se kroz diplomatske, gospodarske i psihosocijalne pritiske, ali i u terorizmu i pobuni. Sukob je ograničen na jedno geografsko područje i za njega su često karakteristična ograničenja u pogledu naoružanja, taktike i stupnja nasilja.

Sukob niskog intenziteta, koji se u suvremenim uvjetima primjenjuje sve češće i sve više, sinteza je elementarnih čimbenika djelovanja oružane i neoružane borbe, tako da se oružana i neoružana borba podjednako iskazuju kao sredstvo nasilja, što se može smatrati osnovnom posebnosću svakog rata. To se uostalom sasvim uklapa u najopćenitiju definiciju rata koju je dao još Karl von Clausewitz, a to je tvrdnja da je rat produženje politike drugim (nasilnim) sredstvima. Upravo ova, široka definicija našla je najpovoljniji izraz u strategiji sukoba niskog intenziteta, jer se sasvim očito pokazuje da svako sredstvo, neovisno o osobinama, koje izaziva psihološki efekat potčinjavanja volje protivnika vlastitoj volji, nedvojbeno postaje nasilno.

Strategija sukoba niskog intenziteta, kako se definira u američkoj literaturi, usmjerena je ponajprije na zaustavljanje procesa oslobađanja neke zemlje od dominacije; na podršku lojalnih političkih snaga u zemlji gdje su ugroženi određeni interesi; pomoć ili sprečavanje širenja pobunjeničtva u drugim zemljama, ovisno o vlastitim interesima, i slično. Ta strategija u svojim pojavnim oblicima djelovanja uvijek nastoji ostaviti dojam legitimne i ograničene vojne akcije radi podrške tzv. snagama koje se bore za pravednu stvar ili radi kažnjavanja izgređničkog ponašanja, nedopuštenog u određenom ustavnom uređenju ili međunarodnoj zajednici. U suštini, to je višestruka ideološka, politička i vojnodoktrinarna racionalizacija, kako bi onaj tko je započeo takav

⁷ Ratom na prostoru bivše SFRJ strategija sukoba niskog (srednjeg i visokog) intenziteta nije bila više karakteristika samo SAD-a koje su je uvele prvi put 1981. godine donošenjem borbenog priručnika KOV: *FM-100-20, Low Intensity Conflict*, Department KoV USA, 1981.

⁸ Vidi: Bont, Peter A., "In Search of LIC", *Military Review*, 8, 1986.

sukob izbjegao biti nazvan agresorom, jer takvom kvalifikacijom danas u međunarodnom okruženju izaziva osudu ili čak sankcije, kao što je slučaj sa Srbijom i Crnom Gorom.

Zbog primjene strategije sukoba niskog intenziteta u ratu protiv Hrvatske, dugo je bilo vrlo teško odrediti radi li se doista o ratu, jer se on nije mogao prepoznati u klasičnom obliku, a nije bio ni objavljen, kao što su to neki očekivali. Da se prema Hrvatskoj primjenjivala strategija sukoba niskog intenziteta pokazuju brojne činjenice, kao na primjer: motivi pokretanja rata, nepriznavanje uloge agresora, postupno intenziviranje sukoba i razaranja, kombiniranje vojnih i nevojnih aktivnosti, i slično. Ipak, možda najznačajnija činjenica koja govori u prilog navedenoj tezi jest poticanje, organiziranje, razvoj i pomaganje pobunjeničtva u Hrvatskoj od strane vojnog vrha JNA i Srbije, jer je pobunjeničtvo u zemlji prema kojoj se djeluje najznačajniji sadržaj sukoba niskog intenziteta, bilo da se ono pomaže ili slama.⁹ Pojmovno, pod pobunjeničtvom se podrazumijeva pokušaj neke organizirane skupine da stanovništvo neke zemlje ili jednog njezinog dijela podstakne ili navede na nasilno svrgavanje postojeće vlade (vlasti). Motivi te skupine mogu biti mnogobrojni i raznovrsni, ali je jedan od njezinih ciljeva svakako nasilno preuzimanje vlasti.

Da bi se pobunjeničtvo u nekoj zemlji moglo potaknuti, moraju postojati neki opći uvjeti kao, na primjer, niska obrazovna razina stanovništva; niska razina tehnoloških znanja i vještina, koja stvara strah od brzih promjena; primitivna poljoprivreda; postojanje elite koja ne želi dijeliti vlast niti je predati; nesposobnost ili nemogućnost vlade da zadovolji potrebe cjelokupnog stanovništva, posebno pojedinih skupina itd. Međutim, pobunjenički pokret neće početi samo zato što su ispunjeni ovi uvjeti. Netko takav pokret mora usmjeravati, to jest vodstvo pobunjeničkog pokreta mora uvjeriti narod u to da je za njegove probleme kriva vlada, ili da je ona izvor njegove nesigurnosti. Da bi potaknulo stanovništvo na pobunu, pobunjeničko vodstvo koristi skup ideja, koje nude rješenja za probleme, obećavaju bolju budućnost i opravdavaju nasilje.

Na šanse pobunjenika da postignu uspjeh utječe, također, politička klima u zemlji. Čak i kada je stanovništvo osjetljivo i kada postoji pobunjeničko vodstvo, nije vjerojatno da će se pobuna uspješno razviti ako vlada efikasno upravlja zemljom. Na vjerojatnost nastajanja pobunjeničtva i na šanse da ono postigne uspjeh, utječe organiziranost vlade i njezinih organa, njezina sposobnost i volja da suzbije nasilje, njezina efikasnost, opseg i stupanj kontrole koju ostvaruje.

Strategija i postupci pobunjenika mogu biti različiti: od primjene uglavnom nenasilnih sredstava do isključive primjene nasilja. U literaturi o strategiji sukoba niskog intenziteta uglavnom se obrađuju tri modela pobunjeničtva: desna, lijeva i masovna strategija, čiji se elementi mogu pronaći u ratu u Hrvatskoj u pojedinim njegovim fazama. Pobuna dijela Srba u Hrvatskoj odvijala se prema prethodno razrađenoj strategiji, u fazama koje ćemo ovdje prikazati načelno,

⁹ Tatalović, Siniša, "Agresija na Hrvatsku iz američkih vojnih udžbenika", *Vjesnik -VUS*, 2. listopada 1991., str. 4

Desnom strategijom naziva se strategija koja se legalno primjenjuje u okviru postojećega političkog sustava i u kojoj je vrlo mali naglasak na otvorenom nasilju. U njezinoj primjeni naglasak je na organiziranju političke stranke, dok je razvoj oružanih elemenata manje naglašen.

Lijeva strategija pretpostavlja napor da se na vlast dođe gotovo isključivo nasiljem, uključujući i upotrebu oružja. Ona nastoji stvoriti revolucionarnu situaciju, prije svega nasilnom aktivnošću i uvjete u kojima incident može inicirati iznenadni ustanak stanovništva protiv vlade. U okviru ove strategije dolazi do organizacijskog objedinjavanja pobunjeničke stranke i oružanih elemenata, vrhovno vodstvo pobunjenika ima dvostruku ulogu - političkog vođenja i vođenja oružanih elemenata. Lijeva strategija podrazumijeva i stvaranje masovnih organizacija i oružanu kontrolu nad određenim teritorijima.

Masovna strategija obuhvaća primjenu kako nenasilnih, tako i nasilnih sredstava i metoda. Ona se nalazi na sredini između desne i lijeve strategije. Primjenjuje se ako predstoji dugotrajan sukob s vladom i njezinim snagama. U organizacijskom pogledu, ta strategija naglašava stvaranje složene stranačke strukture, koja masovne civilne organizacije i oružane elemente koristi za suprotstavljanje vladinim snagama. Krajnji je cilj primjene masovne strategije uspostavljanje vlade koju kontrolira pobunjenička stranka, za cijelu zemlju ili jedan njezin dio. Smatra se da je za uspješnu primjenu ovog tipa strategije vrlo važno postojanje vojne organizacije pobunjeničkog pokreta. Ako nije moguće postići neposredan vojni poraz vlade, masovna strategija nalaže neprekidno poduzimanje napora za dovođenje stanovništva na određenim teritorijama ili u cjelini pod kontrolu pobunjeničke političke strukture, pri čemu se ne biraju sredstva i metode.

Pobunjeničva se rijetko kada, gotovo nikada, ne mogu precizno svrstati u bilo koju od ove tri kategorije i najčešće svoju strategiju modificiraju, prema trenutnoj situaciji. Moguće je da pobunjenici najprije primjenjuju jednu strategiju, zatim drugu i na kraju treću, što je bio slučaj u ratu u Hrvatskoj. Različiti aspekti svake od tih strategija mogu se primjenjivati u lokalnim razmjerima, tako da na prostoru cijele zemlje pobunjenici mogu istodobno primjenjivati elemente sva tri tipa strategija.

Prema strategiji KoV SAD u dijelu koji se odnosi na sukob niskog intenziteta, razvoj pobunjeničva koje koristi oružane elemente, posebno ako primjenjuje masovnu strategiju, može se podijeliti na tri opće faze koje se mogu vidjeti i u ratu u Hrvatskoj: I. faza - latentno ili početno pobunjeničvo; II. faza - gerilski rat; III. faza - manevarski rat.

I. faza - latentno ili početno pobunjeničvo. Opseg ove faze kreće se od stanja u kojima je subverzivna aktivnost samo potencijalna opasnost, pa do situacija u kojima do subverzivnih incidenata i aktivnosti dolazi često i na organizirani način. U toj fazi ne dolazi do izbijanja nasilja u većem opsegu, niti do nekontrolirane aktivnosti pobunjenika. Moguće aktivnosti pobunjenika u toku ove faze u sljedeće:

- polazeći od svoje relativno slabe pozicije, pobunjenici planiraju i organiziraju svoju kampanju i odabiru područja na kojima će početi svoje aktivnosti, donose osnovne odluke o ideološkom nastupu i određuju osnovne odnose unutar vodstva;

- izvođenje psiholoških djelovanja i operacija, radi eksploatacije nezadovoljstva stanovništva, vršenja utjecaja na njega i unapređivanja njegove lojalnosti u odnosu na pobunjenike;

- kada se pobunjenička stranka toliko učvrsti da može poduzimati akcije i izvan vlastite organizacije, usmjerava se na stjecanje utjecaja na stanovništvo, na infiltriranje svojih članova u organe vlasti, u ekonomske i društvene organizacije, kao i na postavljanje izazova administrativnim sposobnostima vlade;

- kasnije se u ovoj fazi naglasak stavlja na novačenje, organiziranje i obučavanje oružanih elemenata;

- izvode se napadi na policijske snage i druge terorističke aktivnosti, kao i manje vojne akcije, radi stjecanja dodatnog utjecaja na stanovništvo i provjere sposobnosti vlade da održava ustavni poredak i red;

- postavljaju se osnove za opsežnu vanjsku materijalnu pomoć i podršku, koja u većini slučajeva ima bitno značenje za razvoj pobunjeničtva i njegov uspješan ishod.

II. faza - gerilski rat. Ova faza počinje kada subverzivni pokret, nakon što dobije dovoljnu lokalnu i vanjsku podršku, počne s primjenom organiziranog gerilskog ratovanja ili sličnih nasilnih aktivnosti protiv postojećih vlasti. Primjeri aktivnosti pobunjenika tijekom II faze su sljedeći:

- aktivnosti započete u I. fazi nastavljaju se i proširuju. Kontrola, kako politička tako i vojna, nad teritorijem i stanovništvom od strane pobunjenika se pojačava;

- ako to vojna situacija dopušta, u područjima u kojima dominiraju pobunjenici uspostavlja se pobunjenička vlada, sa svojim organima vlasti. U područjima koja još nisu pod kontrolom pobunjenika nastoje se neutralizirati postojeće ili potencijalne opozicijske skupine i pojačano infiltrirati pobunjenike u organe vlasti. Primjenom terora i prijetnjama izvođenjem gerilskih akcija, pojačava se zastrašivanje stanovništva i ono na taj način postaje još značajnije.

- osnovni je cilj vojnih aktivnosti stjecanje kontrole nad dodatnim područjima gdje za to postoji realna osnova. Postojeća vlada prisiljena je da svoje oružane i druge obrambene snage maksimalno napreže u nastojanju da sve značajne točke zaštiti istodobno. Pobunjeničke snage nastoje vladine snage vezati za organiziranje i izvođenje statične obrane, ometati korištenje komunikacija, ili ih uništavati, te plijene i uništavaju i onemogućuju opskrbu i druge vladine resurse.

U III. fazu, manevarski rat, pobunjeničtvo prelazi kada su stvorene tolike vojne snage, podrška stanovništva, i vanjska pomoć u vojnim i drugim sredstvima da može početi manevarski rat između organiziranih snaga pobunjenika i vladinih snaga. Moguće aktivnosti pobunjenika tijekom treće faze su sljedeće:

- aktivnosti izvođene u I. i II. fazi nastavljaju se i proširuju.

- veće postrojbe upotrebljavaju se za borbu protiv vladinih oružanih snaga i za zauzimanje ključnih geografskih i političkih objekata u ostvarivanju ciljeva pobune.

Ako vlada ne uspije da pobunjeništvu savlada tijekom ranijih faza, može biti suočena s ozbiljnim problemima. Borbena djelovanja koja se izvode u III. fazi pobunjeništvu, mogu se po intenzitetu i opsegu približiti razini sukoba srednjeg intenziteta, što je u ratu u Hrvatskoj bio slučaj na pojedinim ratištima.

S obzirom na odnose u međunarodnoj zajednici, osudu rata i agresije, čini se da je sukob niskog intenziteta praktično jedino mogući rat u današnjim i budućim uvjetima. Strategija sukoba niskog intenziteta u stvari je vještina vođenja realno mogućeg rata, i s gledišta primjene vojnih i nevojnih sredstava, i s gledišta geografskog prostora, kao potencijalnog ratišta. To se očito pokazalo za vrijeme rata u Hrvatskoj, kada su praktično obogaćena iskustva strategije sukoba niskog intenziteta.

Odstupanje od ove strategije i primjena strategija sukoba srednjeg ili visokog intenziteta za svaku je zemlju rizično. To se čini uglavnom u dva slučaja: kada zemlje za svoje akcije imaju podršku međunarodne zajednice i velike vojne resurse (rat u Zaljevu), ili kada pred konačnim slomom pokušavaju zaštititi svoje interese posljednjim raspoloživim sredstvima.

Strategija koju je u ratu protiv Hrvatske primjenjivao protivnik, posebno koristeći pobunjeništvu, bitno je utjecala na strategiju obrane Republike Hrvatske. Protivnička strategija zahtijevala je učinkovite strateške odgovore koji su bili u skladu s trenutačnim resursima, ali i u skladu sa stanjem u međunarodnom okruženju.

U traženju mogućih rješenja u strategiji obrane Hrvatska je uzimala u obzir i neke činjenice do kojih se došlo u vrijeme postojanja SFRJ ili za vrijeme domovinskog rata. Tako je, na primjer, za Hrvatsku vrlo brzo postala nezanimljiva strategija općenarodne obrane ili svenarodne obrane, ne samo zbog toga što tu strategiju napušta sve veći broj zemalja, nego i zbog činjenice što je ova strategija obrane uvijek povezana s iznimno velikim stradanjem ljudskog čimbenika, stanovništva i sa razaranjem gospodarstva. Republika Hrvatska je u rat 1991. ušla sa skromnim obrambenim mogućnostima, uglavnom s policijskim snagama i neznatnim vojnim snagama. Zbog toga je, da bi nadoknadila vojno-tehničku inferiornost, bila prisiljena prihvatiti strategiju svenarodne obrane, ali se ona, kako je rat odmicao, sve više napuštala. To se vidi ne samo iz karaktera naoružavanja već i iz profesionalizacije Hrvatske vojske.

Točno je, međutim, polazeći od povijesnih iskustava, da uz dosljednu primjenu strategije svenarodne obrane branitelj pobjeđuje. U pravilu, međutim, to je Pirova pobjeda ili što je još nepovoljnije napadač može uz pomoć neodlučnosti međunarodne zajednice za duže vrijeme ili trajno zadržati okupirana područja. Zagovornici strategije svenarodne obrane, kao i zagovornici strategije općenarodne obrane u bivšoj SFRJ, u prilog ovoj strategiji koriste njezinu učinkovitost u obrambenim ratovima na dalekom azijskom istoku. Međutim, pri tome se zaboravlja da u tim područjima i nakon nekoliko desetljeća nije uspostavljena populacijska ravnoteža, gospodarstvo je uništeno, priroda je na mnogim mjestima trajno devastirana, životni standard stanovništva duže će vrijeme biti na razini preživljavanja, a kulturni je život u takvim okolnostima potpuno zamro.¹⁰ Strategija općenarodne (svenarodne) obrane pokazala je u

¹⁰ Vidi: Vanyke, Jon M., *North Vietnam's Strategy for Survival*, Pacific Books Publishers, Palo Alto, California, 1972.

ratu u Hrvatskoj i BiH još jedan svoj veliki nedostatak. Primjena ove strategije u ratu zahtijeva jedinstvenu volju naroda za obranom. U nedemokratskim režimima ta je činjenica zlorabljena na taj način što se nije moglo šire raspravljati o eventualnim problemima u društvu jer bi se na taj način "napadalo jedinstvo naroda i njegova volja za obranom", a eventualni pokušaji rasprava, kao što je to bio slučaj u bivšoj SFRJ, označavani su kao djelovanje unutrašnjeg neprijatelja i uglavnom sankcionirani. Zbog toga je bivša Jugoslavija postala zarobljenikom svoje "idealne" koncepcije općenarodne obrane koja nije poštovala zbilju i protuslovlja u njoj, pa se zato i moglo dogoditi da ova strategija pod navalom emancipatorskih nacionalnih zahtjeva postane oslonac borbe baš protiv pojedinih naroda.

Međunarodna zajednica svoju zainteresiranost za zaustavljanje rata u Hrvatskoj i BiH pokazala je slanjem snaga UNPROFOR-a. Umiješanost međunarodnih čimbenika u rat u Hrvatskoj utjecala je na obrambenu strategiju Republike Hrvatske, ali i protivnika. Hrvatska državna politika prihvaćanjem dolaska snaga UNPROFOR-a na svoj teritorij željela je, prvenstveno, zaustaviti ratne sukobe i brže integrirati privremeno okupirana područja u svoj sastav. Takvu državnu politiku morala je slijediti i strategija obrane. Strategija protivnika je, međutim, dolazak UNPROFOR-a razumijevala kao mogućnost što dužeg "zamrzavanja" postojećeg stanja do vremena kada će se steći povoljni uvjeti za izdvajanje UNPA područja iz Republike Hrvatske. Takav pristup protivnika, posredno poduprt neučinkovitošću međunarodne zajednice i snaga UNPROFOR-a, utjecao je da obrambena strategija Republike Hrvatske bude aktivnija i da osim političkih sredstava razmatra i vojnu mogućnost za povratak privremeno okupiranih područja u svoj ustavnopravni poredak.

Osim vjere u učinkovitost snaga UNPROFOR-a, koja se s vremenom sve više smanjivala, Republika Hrvatska je tijekom rata nastojala svoju obrambenu strategiju u određenoj mjeri usklađivati s pojedinim modelima obrambenih saveza, posebno NATO-paktom. Na taj način Hrvatska nastoji ojačati svoj vojno-politički položaj i obrambenu moć kao pritisak na pobunjene Srbe, ali i zbog mogućeg vojnog rješavanja UNPA područja. Nakon sumita NATO-pakta u siječnju 1994. godine kada je definirano "Partnerstvo za mir" kao model za postupno pristupanje NATO-u bivših socijalističkih zemalja, i Republika Hrvatska je izrazila želju za pristupanje partnerstvu za mir. Ovisno o sadržaju odluke državnog vodstva za pristupanje partnerstvu za mir i odgovora koalicijskog saveza različito će se koristiti i strukturirati obrambene mogućnosti zemlje. Ne samo zato što bi koalicijski model podrazumijevao određenu podjelu poslova, tehničkih, informacijskih, izviđačkih i borbenih sustava i postrojbi, nego bi u strukturiranje obrambenih rješenja intervenirala i određena globalna ili područna strategijska rješenja kao poseban interes NATO-a, pojedine moćne europske države ili čak Sjedinjenih Američkih Država, koje u novije vrijeme iskazuju povećani interes za Hrvatsku i BiH. Ovo kazuje da će međunarodni čimbenici, posebno NATO pakt, SAD i moćne europske države i dalje utjecati na državnu, a time i na obrambenu strategiju. To više, ako pokažu veću učinkovitost u rješavanju nekih hrvatskih problema, a posebno u reintegraciji UNPA područja u ustavnopravni poredak Republike Hrvatske.

LITERATURA

- Bont, Peter A., "In Search of LIC", *Military Review*, 8, 1986.
- "Borbena priručnik KoV SAD: FM-100-20" (Low Intensity Conflict), Department KoV USA, Washington, 1981.
- Erle, Edward M., *Makers of modern Strategy*, Princeton University Press, Princeton, 1971.
- Pouzn, Beri R., *The Sources of Military Doctrine*, Conell University Press, London, 1984.
- Tatalović, Siniša, "Obrana i nacionalna sigurnost Francuske", *Politička misao*, Vol. 30, br. 1, 1993., str. 99-114
- Tatalović, Siniša, "Obrambeni sistem Švicarske", *Politička misao*, Vol. 28, br. 4, 1991., str. 99-114.
- Tatalović, Siniša, "Agresija na Hrvatsku iz američkih vojnih udžbenika", *Vjesnik-VUS*, 2. listopada 1991., str. 4
- Vanyke, Jon M., *North Vietnam's Strategy for Survival*, Pacific Books Publishers, Palo Alto, California, 1972.

Siniša Tatalović

DEFENSE STRATEGY AND WAR IN CROATIA

Summary

Defense strategy is a critical component of the politics of national security which includes the political/military chain of resources, goals and the theory of a given country on how to best "carry out" security for itself. Ideally, this includes an explanation of why that theory is expected to function. The defense strategy as a component of the politics of national security must identify possible threats for the country and must invent political, economic, military and other means for elimination of these threats. Considering possible responses, defense strategies can be grouped into three categories: offensive, defensive, and deterrent. The goal of offensive strategies is to disarm the opponent - to destroy his armed forces. The goal of defensive strategy is to not allow the opponent to reach his desired objectives. The deterrent strategy 'punishes' the attacker (aggressor) - it increases his costs, although it does not decrease one's own. In the creation and development of an army and defense system in Croatia, a defense strategy is profiled which is bounded by the three possibilities outlined above, and limited by the following factors: the national strategy, the military strategy of the opponent, and international pressure. These factors are discussed in greater detail with the aim of determining their influence upon the Republic of Croatia's defense strategy, and general defense strategies.